

Eesti Puuetega Inimeste Koja
Ajakiri 2/2003

Sinuga

Koostööleping kohustab

Kool ja töö kõigile

Kool läbi veereva pilgu

Sport kui rehabilitatsioon

Veel üks võimalus

2003

The European Year of People with Disabilities
Euroopa puuetega inimeste aasta

SISUKORD

Meelis Luks	Juhtkiri	3
Kai Kukk	“Kool ja töö kõigile”	4
	Koostööleping	7
	Meie puuetega noorte mõtteid hariduse saamise võimalustest	10
Kristi Viisimaa	“Hariduse kättesaadavus”	13
Janne Jerva	“Haridus ja rehabilitatsioon - vajadused ja võimalused”	15
Egon Valdaeru	“Õpilaskohvik Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuses”	18
Kalle Kask	“THINK Baltic Extension eksperiment e-õppe toel”	19
	“Ma suudan luua ilu!”	23
Signe Falkenberg	“Sport kui rehabilitatsioon”	26

AJAKIRI “Sinuga”

Toimetaja: Eha Leppik

Toimetuse kolleegium: Kaia Kaldvee,

Lissi Kurg, Kai Kukk

Kujundaja: Juta Vallikivi

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Toompuiestee 10,

10137 TALLINN

Tel: 66 16 629

Faks: 66 16 628

www.epikoda.ee

epikoda@epikoda.ee

Mida sellelt Euroopa puuetega inimeste aastalt loodan?

Lootused ja ootused võivad meil kõigil puuetega inimestel olla suured, kuid tekib kohe küsimus, kes neid lootusi täide peaks viima ja kust võtta selleks vahendid? Veerand sellest aastast on möödunud ja mis on läinud paremaks? Silma ei torika veel midagi. Või olen ma vähe informeeritud?

Eesti riik peaks kõigepealt muutma suhtumist meisse: pidama meid tavalisteks inimesteks, mitte ülalpeetavateks vaeguriteks ja pakkuma välja reaalset toimivad võimalused koolituseks ja töövahendite saamiseks. Ühiskonnal on kasulik, kui iga tema kodanik saaks töötada ja tulu toota.

Üks sügava puudega inimene ei pruugi olla alati töövõimetu ja peast nõder. Ta võib suuta samamoodi tööd teha kui iga teine normaalne inimene. Aga tema töö peab olema talle jõukohane ja vastama puude iseärasustele. Üks võimalus võimaldada füüsilise puudega inimesele tööd, on anda tema käsutusse arvuti ja internet. Arvuti peaks olema abivahendi staatuses, mille soetamist puudega inimesele riik doteeriks vähemalt 50% ulatuses. See võimaldaks inimesel teha tööd kodus. Kui riik ei suuda parandada ligipääsetavuse probleemi, et ratastoolis inimene saaks takistusteta kodust tööle, siis peab riik abiks olema teises vallas.

Iga inimene suudab midagi teha. Liikugu siis tal kas või ainult suu. Võtab pliiatsi hammaste vahele ja joonistab või toksib pulk suus arvutit. Tuleb lihtsalt talle võimalus anda ja muretseda talle vastavad seadmed ning teda koolitada. Uskuge mind, ratastoolis istujad, pimedad ja kurdid on võimelised võib-olla isegi paremini elus läbi lööma kui mõni füüsiliselt terve inimene.

Ka meie ise peame olema tublimad ja mitte virisema iga asja pärast. Katsuma õppida ja tööd leida ning võtma elult, mis võtta annab.

Loodan, et sel aastal midagigi muutub – kasvõi eeltoodud valdkondades. Ootan, et järgmine aasta elaks puudega inimene veidigi õnnelikumalt kui praegu, ning et peale söögi ja korteriüüri eest tasumist jätkuks raha ka lõbustusteks. Soovin ka, et tekiks rohkem võimalusi tööd ja haridust saada. Jõudu kõigile, kes selle nimel tööd teevad!

Meelis Luks

mitmesuguseid tugiteenuseid ning eripedaagoogilist abi. Olukorda meie koolides võib kirjeldada ühe lausega: seaduslik alus kaasamiseks on olemas, kuid õpetajate ettevalmistus, tugisüsteemide võrgustik ja hoiakud ei ole piisavad selle realiseerimiseks. Peame tunnustama, et õpetajat ei ole piisavalt tunnustatud ja toetatud uues olukorras.

Erivajadustega õpilaste kaasamine kooli on olnud põhiliselt haridusametnike prioriteetseks teemaks, kuid õpetajate valmisolek ja professionaalsus selles vallas puudub. Kutsekoolid on küll rõhutanud vajadust kaasata erivajadustega õpilasi, kuid samas puudub neil selge ettekujutus, millised on selleks vajalikud muutused õppekavades, õpikeskkonnas ja millist täienduskoolitust õpetaja vajab.

Selle olukorra muutmiseks ja õpetajate aktiveerimiseks muudatuste protsessis osalemiseks oli vaja tuge ja toetust riikidest, kus need protsessid on käivitunud juba 30 või enam aastat tagasi ja on jõutud konkreetsete teadmiseni, mida ette võtta kaasamise edendamiseks. Koostöö tulemusena Põhjamaadega valmiski projekt **“Kool kõigile”**, mis keskendus kolmele põhilisele teemale:

- õpilaste ettevalmistamine üleminekuks koolist kooli ja koolist tööellu;
- õpetajakoolitus ja õppekava täiendamine;
- nõustamiskeskuste ja regionaalse koostöövõrgustiku mudeli väljatöötamine.

Just kooli osa oli õppija tööks ettevalmistamisel kõige aktuaalsem teema nii õpetajate, aga ka õpilaste hulgas.

Põhjamaade Ministrite Nõukogu ja Baltimaade ühisprojekti “Kool kõigile” allprojekti “Erivajadustega õpilaste toetatud üleminek põhikoolist kutsekooli ja kutsekoolist tööle” oli eesmärgiks seatud ette

valmistada õpilasi üleminekuks, koolitada õpetajaid kaasava hariduse alal ning õpilaste üleminekute tingimuste kavandajaks ja toetajateks.

Eestis ei ole õppekavades ega ka koolide arenguplaanides kirjeldatud neid meetmeid, mida kavandada üleminekute toetamiseks ja seetõttu on üleminek saanud paljudele komistuskiviks. Kool lõpetatakse, kuid kuidas edasi sammuda, jääb nii mõnelegi noorele arusaamatuks. Siit tuleneb ka noorte suurenenud töötus.

Projekti käigus viidi läbi õppused, seminarid ja õppereisid, kus erilise tähelepanu all oli õpilase tuleviku kavandamine ja üle-

minekuks valmistumine. Õpetajad valmistasid põhikoolides ja kutsekoolides õpilasi ette üleminekuks ühelt tasemelt teisele, koolist tööellu – viimasesse kaasati ka tööandjad. Edukaks loeme oma tegevust juhul, kui üleminekud realiseeruvad tulemuslikult, kuid kasuks on tulnud ebaõnnestunud üleminekute analüüsimine.

Põhiliseks eesmärgiks oli õpetajate kutseoskuste laiendamine, põhikooli ja kutsekoolide õpetajate koostöö käivitamine regionaalsel tasandil, teisisõnu – koostöövõrgustike loomine. Õpetajate põhiküsimused olid: kuidas juhendada õpilast õppimisel, kuidas motiveerida õpilasi, kuidas õpilase võimekust ära tunda, **kuidas arvestada erivajadustega, kuidas kavandada koos õpilasega tema tulevikku.**

Millised olid need muutused, mida projektis osalemine on toonud meie koolidesse, haridussüsteemi ja võib-olla ka ühiskonda tervikuna?

Kolme aasta jooksul on pideva ühistöö, koosõppimise ja dialoogi tulemusena muutunud õpetajate hoiakud kaasava hariduse osas: **paljudest skeptikutest on tänaseks saanud kaasava hariduse**

Peame tunnustama, et õpetajat ei ole piisavalt tunnustatud ja toetatud uues olukorras.

toetajad. Õpetajad on saanud hea kogemuse mitmes täienduskoolituse valdkonnas, suurepärase võimaluse teha hea juhendaja abil nii isiklik arengukava kutseoskuste täiendamiseks kui ka saada praktiline kogemus õpilase individuaalse õppeplaani koostamiseks ja hulgaliselt kontakte oma kolleegide hulgas. Kujunenud on reaalne koostöövõrgustik erivajadustega õpilaste probleemide lahendamiseks, aga ka vastastikuseks nõustamiseks. Võiks öelda, et kompetentsetest õpetajatest on saanud professionaalsed õpetajad.

Haridusametnikud said väärtuslikku teavet tegelikest probleemidest koolis ja kujundasid hindamatu väärtusega praktikute koostöövõrgustiku oma töö toetamiseks.

Ülemineku kavandamisel kaasati tööandjad, kes said positiivseid kogemusi koostööst õpetajate ja erivajadustega õppijatega.

Muutustest ühiskonnas selle projekti tulemusena on võib-olla ennatlik rääkida – sellised muutused vajavad pikemat aega tagasivaateks, kuid projekti tutvustamine, üleminekuteks valmistumine, vajadustest rääkimine on muutnud suhtumist vähemalt projektis osalenud õpetajate, õpilaste ja tööandjate hulgas.

Kai Kukk

Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik

Toomas Sepp, Mailis Rand ja Helve Luik allkirjastamas koostöölepingut

11. 03. 2003 **allkirjastatud Haridus- ja
Teadusministeerium, Eesti Puuetega Inimeste Koda
ja Eesti Puuetega Inimeste Fond koostöölepingu**

SIRUGASIRUGASIRUGASIRUGASIRUGASIRUGASIRUGASIR

Koostöölepingu allakirjutamisel rääkis Haridus- ja teadusministeeriumi nõunik Kai Kukk, et käesoleval aastal on puuetega inimeste haridusküsimused erilise tähelepanu all, sest 2003. aasta on Euroopa puuetega inimeste aasta. "Koostööleping on vaid esimeseks sammuks," ütles Kukk.

Euroopa Liidu maades on kokku üle 37 miljoni puudega inimese. Euroopa Komisjon ja Eripedagoogika Arendamise Agentuur koos puuetega inimeste organisatsioonidega suunavad tähelepanu diskrimineerimisele ning barjääridele, millega puuetega inimesed igapäevaselt kokku puutuvad. Need institutsioonid loodavad selles vallas midagi konkreetset ära teha ja parandada puuetega inimeste elukvaliteeti.

Järgnevalt toome ära allkirjastatud koostöölepingu.

Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumi, MTÜ Eesti Puuetega Inimeste Koda ja SA Eesti Puuetega Inimeste Fondi

Koostööleping

Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium (edaspidi ministeerium), keda esindab haridus- ja teadusminister Mailis Rand ja kes tegutseb Eesti Vabariigi seaduste ja ministeeriumi põhimääruse alusel, MTÜ Eesti Puuetega Inimeste Koda (edaspidi koda), keda esindab esinaine Helve Luik ja kes tegutseb põhikirja alusel ja SA Eesti Puuetega Inimeste Fond (edaspidi fond), keda esindab nõukogu esimees Toomas Sepp ja kes tegutseb põhikirja alusel (edaspidi pooled). Lähtudes soovist tihendada senist pooltevahelist koostööd ja kaasa aidata ühiskondliku omaalgatuse aren-

gule puuetega inimesi ühendavates organisatsioonides ning aluseks võttes Eesti Vabariigi Valitsuse 15. mail 2001 istungil päevakorrapunkti nr 20 all heakskiidetud Eesti Vabariigi Valitsuse 16. mai 1995. a. istungil päevakorrapunkti nr 11 all heaks kiidetud Eesti Vabariigi invapoliitika üldkontseptsiooni "Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglid" (edaspidi standardreeglid) rakendamise tegevuskava 1. osa punkt 18.2, leppisid kokku alljärgnevas:

1. ÜLDSÄTTED

- 1.1. Leping on sõlmitud eesmärgiga tihendada ja arendada koostöösidemeid ministeeriumi, koda ja fondi vahel.
- 1.2. Käesolev leping on raamleping, et

sätetada vastastikused õigused ja kohustused puuetega inimesi puudutavate probleemide teadvustamisel, lahendamiseks otsimisel, seadusaktide ja programmide riigi tasandil väljatöötamisel ja toetamisel. Konkreetsete küsimuste lahendamiseks võivad pooled sõlmida täiendavaid kokkuleppeid, kus täpsustatakse poolte kohustused.

1.3. Leping jõustub allakirjutamise päevast ning on sõlmitud määramata ajaks.

2. MINISTEERIUMI, KOJA JA FONDI ÜHISHUVID

2.1. Ministeeriumi, koja ja fondi ühishuvideks on:

2.1.1. puuetega inimeste kaitse;

2.1.2. puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomine Eesti Vabariigis;

2.1.3. tagada puuetega inimestele võrdsed võimalused haridusele juurdepääsuks kõikidel tasanditel ja töötada välja vastavad tugisüsteemid;

2.1.4. toetada puuetega inimeste integratsiooni ühiskonnas ning arendada ning välja töötada vastavaid tugisüsteeme;

3. MINISTEERIUMI, KOJA JA FONDI VAHELISED KOHUSTUSED

3.1. Ministeerium kohustub:

3.1.1. arvestama seaduseelnõude, Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumi õigusaktide eelnõude väljatöötamisel puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomisel puuetega inimeste integratsiooni arengukava ja standardreeglite rakendamise tegevuskava;

3.1.2. võimalusel arvestama koja ettepanekuid puuetega inimesi puudutavates küsimustes;

3.1.3. andma kojale teavet puuetega inimestega seotud probleemide kohta;

3.1.4. kaasa aitama puuetega inimeste organisatsioonide jätkusuutlikule arengule, toetades ministeeriumi poolt Haartmängumaksu nõukogule esitatavat puuetega inimeste organisatsioonide programmide ja projektide koondtaotlust;

3.1.5. toetama võimalusel puuetega inimeste eneseabi organisatsioone ministeeriumi tööks moraalselt vananenud kontoritehnikaga sh arvuteid;

3.1.6. võrdselt arvestama kõikide õpistrateegiatega väljatöötamisel puuetega inimeste huve.

3.2. Koda kohustub:

3.2.1. tegutsema puuetega inimeste vajaduste ja prioriteetide määratlemisel kordineeriva organina riiklikul tasandil;

3.2.2. osalema invapoliitika väljatöötamisel;

3.2.3. aktiivselt osalema standardreeglite rakendamise tegevuskava elluviimisel;

3.2.4. tutvustama puuetega inimeste ja nende poolt loodud organisatsioonide rolli ühiskonnas ja kaasa aitama rahva teadlikkuse tõstmisel ning muutuste elluviimisel;

3.2.5. edastama teisele poolele koja liikmete poolt tõstatatud või koja juhatuse tasemel tekkinud probleemid ja informatsiooni;

3.2.6. vajadusel delegeerima oma esindaja ministeeriumi poolt väljatöötavate seaduste aruteludele, Sihtasutuse Eesti Puuetega Inimeste Fondi Nõukogusse ja poolte ettepanekul muudesse ekspertkogudesse;

3.2.7. osalema puuetega inimeste elu puudutavate teenuste ja abinõude hindamisel ekspertidena;

3.2.8. organiseerima oma tegevusvaldkonna informatsiooni vahetust, nõustamisalast, koolituselast, kultuurilist ja

rehabiliteerivat tegevust;

3.2.9. pakkuma abi oma tegevusvaldkonnas riigi- ja omavalitsusametnike koolitustel.

3.3. Fond kohustub:

3.3.1. koostöös puuetega inimeste organisatsioonidega pidevalt analüüsima ja vajadusel täiendama väljatöötatud ja enamuse poolt aktsepteeritud koja liikmesorganisatsioonide programmidele ja projektidele toetuse andmise põhimõtteid;

3.3.2. koondama iga aasta lõpul järgmise aasta puuetega inimeste organisatsioonide programmid ja projektid ning esitama need läbi ministeeriumi Hasartmängumaksu nõukogule toetuse saamiseks;

3.3.3. administreerima Hasartmängumaksu nõukogu poolt puuetega inimeste organisatsioonide koondtaotlusele eraldatud toetust vastavalt ministeeriumiga sõlmitud lepingule;

3.3.4. informeerima interneti vahendusel üldsust Hasartmängumaksu nõukogu poolt puuetega inimeste organisatsioonide koondtaotlusele eraldatud toetuste eraldamise põhimõtteid ja kasutamist;

3.3.5. tegelema täiendavate vahendite kaasamisega puuetega inimestega seotud programmide ja projektide toetamiseks ja vajadusel seda vahendama, sh sponsorlust;

3.3.6. vajadusel selgitama puuetega inimeste eneseabi organisatsioonide vajadust ministeeriumi tööks moraalselt vananenud kontoritehnika, sh arvutustehnika järele ja vahendama selle üleandmist;

3.3.7. toetama koostöös ministeeriumiga puuetega õpilastele õpikute muretsemisel.

4. VASTASTIKUNE INFORMEERIMINE JA ÜHISTEGEVUS

4.1. Pooled osalevad invapoliitika väljatöötamisel ning tegelevad puuetega inimeste suhtes tehtud otsuste tegeliku toimimise monitooringuga.

4.2. Pooled kohustuvad pidevalt informeerima üksteist jooksvate küsimuste lahendamisest.

4.3. Pooled korraldavad vajadusel ühiseid seminare, aktsioone, nõupidamisi ja koolitusi.

5. LÕPPSÄTTED

5.1. Käesoleva Lepingu tingimusi võib muuta poolte kokkuleppel ja kirjalikul nõusolekul.

5.2. Käesoleva Lepingu täitmisel tekkinud vaidlused lahendatakse läbirääkimiste teel. Kokkuleppe mittesaavutamisel lahendatakse vaidlused Eesti Vabariigi õigusaktides ettenähtud korras.

5.3. Käesolev leping on koostatud kolmes identses võrdset juriidilist jõudu omavas eksemplaris eesti keeles, millest üks eksemplar antakse ministeeriumile, teine kojale ja kolmas fondile.

Käesolev leping on alla kirjutatud poolte poolt kahe tuhandenda kolmanda aasta märtsikuu üheteistkümnendal päeval.

Alla kirjutasid:

Mailis Rand, Haridus- ja Teadusministeerium;

Helve Luik, Eesti Puuetega Inimeste Koda;

Toomas Sepp, Eesti Puuetega Inimeste Fond.

Meie puuetega noorte mõtteid hariduse saamise võimalustest

STRUGASSTRUGASSTRUGAS STRUGASSTRUGASSTRUGASSTR

Kool läbi veereva pilgu

Sügisel, esimesel koolipäeval avaneb meile harjumuspärane pilt. Sajad tulevased õppurid lähevad koos emade-isadega majja, millest saab nende eneseteadvuse kujundaja ja tarkuste ammutamise keskus. Minna kooli on ju tavaline, astud koolimaja uksest sisse ja ongi see esimene samm tehtud. Istud pinki, kus võib istuda sinu tulevane eluaegne sõber. Kõik on teisiti, pole enam vanemaid, kes igat sinu ebakindlushetke korrastama ruttavad. Nüüd pead lootma enese tunnete ja vanemate poolt kaasa antud toekspidamistele.

Kuid, nagu ikka on igal asjal kaks poolt ja tihtipeale on reaalsus siiski midagi muud kui sinu enda ootused. Üle oma uue klassi ukse veeredes polnud mul mingeid ootusi selles suhtes, mis mind ees on ootamas, pigem oli uue keskkonna suhtes hirm. Kogu mu eelnev elu oli möödunud “omasuguste” keskel. Mul puudus igasugune kogemus või kindlustunne. Kuid: see mis ei tapa, see teeb tugevaks. Antud juhul on see tõesti nii. Püüdsin võimalikult ruttu kooli sisse sulanduda, mis aga sai mitmel põhjusel üsna raske olema. Siinkohal ei saa ma kummardust tegemata jätta kooli juhtkonnale, kes oli esimene Eestis, kes julges võtta oma kooli minusugust last õppima. Selle otsuse suurt tähtsust tõstab seegi fakt, et Vanalinna kooli majad on erivajadustega õpilastele ühed ebasobivamad. Kuid probleemid on ületatavad. Aja jooksul on tehtud siseehituslikke muudatusi, on ostetud ka treppidel liikumiseks tõstuk, aga kindlasti ei saa ka ära märkimata jätta abistajat, kes mul nüüd on.

Tõesti, majas liikumine pole olnud lihtne. Liikumist piirasid eelkõige trepid. Kuid tänu koolipere abile, olen alati saanud maja kõikides kohtades viibida. Algul tegid seda rasket tassimistööd nii klassikaaslased, kui ka minu ema. Mõeldes tagasi põhikooliajale, pole lihtne ette kujutada minu igahommikust teisele korrusele ja sealt alla vedamist.

Kool on üks parimaid asju ilmas. Sa saad nii üldiseid eluks vajalikke teadmisi, kui ka neid teadmisi, mis kujundavad sind ennast. Vanalinna kooli kohta ei saa öelda, et õppeprogramm oleks suunatud ühepoolset. Kõikide eripärade ja vajadustega arvestatakse. Meil on väga tugev rõhk reaalainetel, kuid ka humanitaarained ja sportki on olulisel kohal. Kuid siiski pean tunnistama, et minu kooli iseloomustavaks sõnaks oleks “eneseväljendus”. Tegeleme suures mahus keeltega, muusikaga, kunstiga, teatrikunsti õppimisega jne.

Vanalinna kooli õpetajad on suurepärased. Õpetajatega olen alati väga hästi läbi saanud, nad on mulle alati suureks abiks ja toeks olnud. Olen ka ise püüdnud anda õppimisel endast parima, sest tahan näidata nii õpetajatele, kui teistele, et ka erivajadusega õpilane võib olla hea õpilane. Mul on olnud suur au õppida väga heade õpetajate käe all, keda austan nende pühendumuse ja õpetamisoskuse pärast.

Õpilased, kes on olnud läbi aegade mu kooliteel, on kõik olnud erilised ja vahvad.

Kahju on mul ainult sellest, et kõik hea, mis on olnud alg- ja põhikoolis, meenub alles gümnaasiumis olles, peale pisukest mõtlemist. Algas polnud kerge, sest poisid narrisid ja kiusasid mind üsna tihti, ühesõnaga, klassi sissesulamine oli keeruline. Kuid teisalt polnud mina alati ainuke, keda kiusati. Kuid üldjoontes on minu klassi poisid ikkagi minusse kui omasse suhtunud. Arvan, et viga oli selles, kuidas lapsi on kodus kasvatatud. Osad narrisid mind, sest olin teistsugune, aga enamus mind siiski hoidis ja võttis omaks, sest nad nägid, kes ma olen tegelikult. Mis aga puutub gümnaasiumisse,

kus praegu õpin, siis on siin teine olustik. Klassikaaslased on juba täiskasvanud inimesed, kellega koos tunnen end suure ja mõnusa pere liikmena.

Iga kool kujundab selles koolis olevate õpilaste sisemise näo. Kui ma lõpetan selle kooli, siis vaatan uhkusega kõigele põnevale tagasi ja tänan siiralt kõiki neid, ja ka mingil määral saatust ennast, et mulle anti võimalus õppida Tallinna Vanalinna Hariduskolleejumis.

Gren Pent

Kas õppida eri- või tavakoolis?

Minu nimi on Kairi Mägi, olen 18-aastane ja õpin Jakob Westholmi Gümnaasiumi 11. klassis.

Ma arvan, et kõik, kellel on vähegi võimalust tavakoolis õppimiseks, peaksid seda kindlasti tegema. Oma kogemuste põhjal võin öelda, et mulle on see väga positiivselt mõjunud. Seepärast julgen seda teistelegi soovitada.

Kõik oleneb muidugi suuresti terve kooli suhtumisest sellesse. Kool, kus ma ise käin, on mu väga hästi omaks võtnud.

Muidugi on alati mõningaid inimesi, kes mulle järgi vaatavad. Need on põhiliselt nooremad õpilased, kes ilmselt pole varem selliste inimestega nagu mina, eriti palju kokku puutunud ja seetõttu on nende suurendatud tähelepanu täiesti loomulik. See ei häiri mind ja ma ei tee sellest endale mingit probleemi. Teised minu saatusekaaslased ei tohiks sellisest asjast samuti endale probleemi teha, see mõjuks neile endile ainult rusuvalt. Mõnele pole see kindlasti väga kerge, aga püüdma peaks ikka. Kindlasti ei tohiks koju nelja seina vahele istuma jääda.

Kaasõpilased ja õpetajad suhtuvad minusse hästi, nad arvestavad minuga ja ei kohtle mind kuidagi teistest erinevalt. Hästi oluline on minu jaoks see, et ma oleksin pidevalt mingi

tegevuse keskpunktis ja et ma saaksin inimestega suhelda. Kooliskäimine on minu jaoks väga oluline.

Koolitööst vabal ajal kuulan väga palju muusikat ja loen. Olen palju koos oma sõpradega. Kui aega saan, käin ujumas, kuid kahjuks jõuan sellega tegeleda peamiselt suvel.

Kairi Mägi

Mina ja kool

Minu meelest on koolielul täita üks suur osa inimese elust. Oma koolielu ma tahangi siin kirjeldada.

Ma olen 14-aastane ja käin Tallinna Nõmme Põhikooli seitsmendas klassis. Seepärast, et mul on liikumispuue, siis on minu elu pisut teistsugune, kui enamusel teistel lastel. Kuna meie koolis on pikad koridorid ja pikad reisimised ühest klassist teise, siis kasutan koolis ratastooli. Meie kool on kohandatud ratastooliga liikumiseks, seal on lift, kaldteed, invatualett jne. Kuid siiski on kõrged ukسلäved, millest ma tavaliselt ise ratastooliga üle ei saa ja pean paluma teiste abi. Loomulikult tahaksin ma kõigega ise hakkama saada, aga seda siiski mitte uppilendamise hinnaga.

Kaasõpilased on heatahtlikud ja sõbralikud, nad aitavad mind, kui ma neilt abi palun. Kuigi ilmselt ei saa kõik alati aru, et ratastoolis istumine polegi nii lõbus, on vahel isegi ohtlik ja ma ei tee sellega üldsegi mitte lõbusõitu, vaid kasutan seda oma sõnakuulmatute jalgade pärast. Arvan, et teised minust paremini aru saaksid, selleks on aeg-ajalt vajalikud ühised arutamised. See, et mina ei ole mingi imenähtus, vaid see, et keegi on teistsugune kui teised, on loomulik ja võib igaühega juhtuda. Selliseid arutamisi ongi paaril korral klassis tehtud. Ja on hea tunne, kui teised sinust järjest rohkem aru saavad.

Kuna läksin alles eelmisest sügisest Nõmme Põhikooli, siis olin ka õpetajate jaoks uus nähtus ja alguses suhtuti minusse erilise ettevaatlikkusega, ikkagi justkui haige laps. Küsiti, kas ma üht ja teist teha võin. Arvan, et ega ma õppimise osas teistest nii väga ei erinegi. Ainult, et olen vahest aeglasem ja mõnikord oleks mul vaja lisa-aega kontrolltööde kirjutamiseks. Muidugi oleks kergem kõiki kirjalikke töid teha arvutiga, sest siis ei pea vaesed õpetajad minu käekirja lahti mõtestama. Probleeme tekitan ma sellistes

ainetes, kus on aktiivne toimetamine ja käega tegutsemine, s.o. käsitöö, kodundus, kehaline kasvatus. Arvan, et asja tuleks võtta lihtsalt – mida üks inimene teha saab, seda teeb. Et liikumispuudega laps aja peale ei jookse ega kõrgust ei hüppa, siis võiks ta hinde saada kasvõi poksikoti tagumise eest, mitte pea veelgi rohkem istuma ja kirjutama referaati sporditeemal. Selle üle võiksid mõelda ka haridusjuhid.

Kuna minu eelmises koolis oli klassis õpilaste arv tükk maad väiksem, siis see tundus küll normaalsem kui praeguses, üle kolmekümne õpilasega klassis õppimine. Kas või keele õppimine oleks hoopis teistsugune ja tunnid toimuksid rahulikumas õhkkonnas. Kuid arvatavasti on klassi suurusest olulisem teiste õpilaste ja õpetajate suhtumine minusse kui puudega õpilasesse. Tundub, et paljud koolid ei oska veel mõelda, et kõik lapsed ei ole ühtviisi terved ja tugevad.

Olen tavaline inimene ja ei pea sugugi teistest eraldi kuskil nurgas koduõppel istuma. Tahan olla samasugune õpilane ja samasugune inimene nagu kõik teisedki. Haridus on minu tuleviku määraja – kas elada elu ära kehva pensionärina või ise teenida ja paremini elada.

Isabella Kaldoja

Hariduse kättesaadavus

SJRÜGASJRÜGASJRÜGASJRÜGASJRÜGASJRÜGASJRÜGASJR

Aasta 2003 on puuetega inimeste aasta. See aasta võiks olla aasta, kus ühiskond teadvustaks seda, et kõigil inimestel siin riigis ja igal pool mujal on võrdsed õigused, sealhulgas ka õigus tööle. Töö on igale inimesele sisetulekuallikas, aga ka sotsiaalsete vajaduste rahuldamise vahend. Puuetega inimeste töölerakendamise juures on oluline osa töandja ja kogu ühiskonna suhtumise muutumisel. Meil kõigil on õigus ja kohustus õppida, töötada, tulla oma eluga iseseisvalt toime. Eestis on need õigused seaduse järgi olemas. Siiski peavad mõned inimesed – pean siinkohal silmas just liikumispuudega inimesi – oma õiguste eest rohkem pingutama kui teised, terved inimesed. Puuetega inimesed ei ole rumalad ega laisad, kuid nende õppimis-, töötamis- või olmeelu võimalusi piirab juba igapäevane elu- ja töökeskkond. Eesti praegustes oludes on noortel puuetega inimestel keerukam iseseisvat elu alustada kui nende tervetel eakaaslastel.

Hea haridus on eelduseks sobiva töö leidmisel. Haridus on väga oluline puudega inimesele, sest sobiva töökoha valimisel annab see võimaluse toime tulla konkreetsetest erivajadustest tulenevate füüsiliste ja psühholoogiliste barjääridega. Mida haritumad ning teadlikumad on puudega inimesed, seda rohkem on neil võimalusi iseseisvaks eluks. Väga palju sõltub ka puudega inimesest endast, kui aktiivne ta on, ja kas tal on julgust seista oma huvide eest. Puudega inimene peab teadma oma õigusi ja kohustusi ning vastavalt sellele käituma nagu kõik teisedki ühiskonnaliikmed. Ka riik peaks seisma hea selle eest, et puudega inimene tunneks ennast täisväertusliku ühiskonnaliikmena, kodanikuna, kes ei oota riigilt toetusi äraelamiseks, vaid suudab endale ise leiba teenida ja olla maksumaksja. Võimalus haridust omandada

koos kõigi teistega on väga oluline just erivajadusega inimese enda jaoks, sest haridus tõstab nende eneseteadlikkust.

Nende kümne iseseisvusaastaga on praeguseks palju korda saadetud. Eestis on ligi 20 kutsekooli, kus õppimine on korraldatud nii, et puudega õppijale on loodud soodsad tingimused kutse omandamiseks. Ratastoolis inimestele on neid võimalusi küll tunduvat vähem, aga siiski on. 1996. aastal avas oma ukse ka Astangu Toimetulekukeskus, nüüdseks Astangu Kutser rehabilitatsioonikeskus, kus on eriti head võimalused kutse omandamiseks just raske või sügava liikumispuudega inimestel. Õpikeskkond on kohandatud niisuguseks, mis võimaldab kõigil õpilastel õppeprotsessis takistusteta osaleda.

Enamikus Eesti koolides ja kutsekoolides ei ole see võimalik. Takistuseks on siin trepid, kitsad ukse ja ka abivahendite puudumine. Astangul õppimise teeb eriliseks veel see, et õppimise ajal toetatakse õppiijat talle vajalike rehabilitatsiooniteenustega. Kahjuks kutsekoolides niisugused võimalused puuduvad, kuigi erivajadusega inimesel oleks parem, kui ta saaks õppida koos tervetega: see kergendaks ka sotsialiseerumist ja hilisemat kohanemist avatud tööturul. Kahjuks piirab õpikeskkond ka erivajadusega inimese kõrgkooli astumist. Takistavateks teguriteks on jällegi füüsilised barjäärid. Raskustele vaatamata on viimastel aastatel erivajadustega inimeste arv meie kutse- ja kõrgkoolides kasvanud. Usun, et kui ülikoolid ise hakkavad kõrvaldama füüsilisi takistusi, siis see muudaks ka kehapuudega inimestel ülikoolis õppimise kättesaadavamaks. Kaasava hariduse põhitõed haridussüsteemis on alles alguses, aga usun, et kaugel ei ole ka aeg, kui puuetega inimestel ei ole mingeid takistusi hariduse omandamisel.

Olen arvamusel, et iseseisva elu oluliseks tingimuseks on võimalus teha tööd. Töötamisega saavutab inimene majandusliku sõltumatuse ning erivajadusega inimesele on see väga tähtis. Puuetega inimesed, kes üldjuhul vajavad tõhusat ühiskonna ja lähedaste abi, neile on veelgi olulisem tunne, et nad saavad olla kasulikud. Töö meeldival erialal on suurim eneseteostusvõimalus. Kui paljudel erivajadustega inimestel töölesaamine õnnestub, ei ole mul täpselt teada. Mina õppisin Astangu Keskuses 2 aastat infotehnoloogia õppesuunal sekretäritööd ja puutusin kokku ka kõigi nende raskustega, mis muserdavad teisigi ratastoolis inimesi, keda elu või halb intsident on niisugusesse olukorda pannud. Õppimise ajal probleeme peaaegu polnudki, küll aga tekkisid mured praktikakoha saamisel ja ka hilisemal töökoha otsingul. Püüdsin omaltki poolt teha kõikvõimaliku ega istunud käed rüpes. Paljude erinevate töösaamise võimaluste puhul sai ikka probleemideks füüsilised takistused, st paljudele töökohtadele on võimatu ligi pääseda. Suurimaks probleemiks on ka tööle saamine – transpordiprobleem. Ratastoolis inimene ei saa tööle ilma sõiduvahendita. Riigipoolne toetus transpordile on väga väike. Transpordi küsimuses tuleks küll kiiremas korras midagi ette võtta. Mina õppisin juba kooliajal autot juhtima ja see on mulle ka suureks eeliseks teiste minusuguste ees. Kindlasti on probleemiks ka tööandja vähene informeeritus puuetega inimeste erivajadustest ning vähene motiveeritus töölevõtmisel. Tööandja ei näe põhjust, miks ta peaks eelistama puudega inimest tervele. Kindlasti on selles valdkonnas palju tööd ära teha. Tööandjat võiks mõjutada hoopis maksusüsteemi kaudu, mitte toetuse kaudu, mida tööandja saab ainult ühe aasta. Abi võiks riigi poolt saada ka töökohtade kohandamisel ja tehnoloogiliste abivahendite laialdasemal juurutamisel.

Ka töö säilitamine on probleemiks. Puudega inimestel on terviseprobleeme, osadele kindlasti sobiks rohkem osalise tööajaga töötamine.

Praegusel juhul Eesti hariduse ja tööhõive hetkeolukord välistab praktiliselt puuetega inimeste aktiivse osaluse ühiskonnas. Mida ette võtta? Riigil tuleks investeerida enam haridus- ja tööhõive programmidesse. See võimaldaks kõigil inimestel võrdselt omandada konkurentsivõimeline haridus, mis oleks eelduseks ka sobiva töö saamisel. Samas on ka internetil suur osatähtsus: see on puuetega inimestele eluliselt vajalik. Raske puudega inimesi, kes ei pääse kodust välja, võiks varustada koduarvutite ja võrguühendusega. Erikoolide juurde võiks luua internetil baseeruva e-õppe vormi, et ka nendel väga raske puudega inimestel oleks võimalik koduõppe teel omandada haridus.

Mina lõpetasin õpingud Astangul 2002. aasta kevadel. Nüüd töötan samas Astangu Keskuses sekretäritöö õpetajana. Tean, et ma pole veel päris õpetaja: mul on küll kutseoskused, mida tänastele õpilastele edasi anda, aga õpetamise kunsti hakkasin alles nüüd omandama Tartu Ülikooli Avatud Ülikoolis. Mul on hea meel, et olen saanud õppida ja ka töökoha. Võib-olla motiveerib minu lugu ka teisi puudega inimesi end rohkem pingutama, ise aktiivne olema. Samas on mul hea meel, et sellest õppeaastast on Astangu õpilastel võimalik kasutada nii õppimisvõimalusi ja ka õpilaskodu teenust. See on küll igati kaasaegne ja arvestatud on ka ratastoolis inimestega nii tubades kui olmenurgas. Loodan, et peatselt valmib Keskus oma planeeritud mahus, siis paranevad ka õpilaste sportimisvõimalused mitmel erineval moel. See on aga eelduseks, et taastub ka nende tervislik seisund.

Olen kindel, et aasta 2003 saab olema murranguiline puuetega inimestele, et meile pööratakse rohkem tähelepanu. Sotsiaalministeerium peab sellel aastal oluliseks pöörata erilist tähelepanu puuetega inimeste tööhõive suurendamisele ning iseseisvale toimetulekule tavapärasel elukeskkonnas. Järgneval aastal viiakse ellu 12-kuuline *Phare Twinning* projekt, mille põhitähelepanu on suunatud tööhõivet toetavale rehabilitatsiooniteenuste arendamisele ja töökohtade kohandamisele. Loodan, et see kõik ei ole tühipaljas lubadus,

vaid lähiajal on kuulda ka tulemustest. Meil kõigil on siin ühiskonnas võrdsed võimalused. Ka meist endist, puuetega inimestest, sõltub palju. Eeskätt see, kas me tahame olla iseseisvad või tahame olla ülalpeetavad. Oma õiguste ja huvide eest tuleb seista, kui tahame elus

edasi minna ja saavutada seda, millest oleme unistanud.

Kui on vaja mäest üles ronida, ära arva, et ootamine mäe väiksemaks teeb!

Kristi Viisimaa

Haridus ja rehabilitatsioon – vajadused ja võimalused

SJRUGASJRUGASJRUGAS JRUGASJRUGASJRUGASJR

Viimase kümne eluaasta jooksul olen oma järjest kahaneva nägemisjäägi pärast pidanud pidevalt õppima juurde uusi oskusi ja otsima võimalusi harjumuspäraste tegevuste jätkamiseks kasutades mitmesuguseid abivahendeid ja muid kohandamisi.

Olen töötanud müüjana ja laohoidjana, kuni süvenev nägemispuue sundis otsima uusi võimalusi. Tagasi vaadates võin öelda, et sel perioodil sõltus liiga palju juhistest ja viis olulist aastat läks kodus istudes kaotsi.

Oma umbes 2-3%lise nägemisjäägiga suudan ma tuttavates kohtades üsna probleemitult liigelda, kuid võorastes kohtades eelistan käia koos saatjaga. Kuna puudega inimese edu pandiks on hea kohanemisevõime ja pealtnäha lootusetutest olukordadest võimaluste leidmine, siis aeg-ajalt ei välista minu napp nägemisjääk ise teistele saatjaks olemist. Viimasel juhul ma tavatsen küll öelda, et vastutus on võrdselt jagatud. Aga saatja puudumise tõttu ei saa ka ühtki olulist käiku käimata jätta.

Võrdsed võimalused puudega inimesele tähendavad minu kogemuste põhjal seda, et sa pead tingimusteta nn tervetega konkureerima ja sellest võitjana välja tulema. Viimane omakorda tähendab seda, et puudega inimene peab võrrelduna puudeta inimesest tunduvalt rohkem vaeva nägema ja töötama, et selliste tulemusteni jõuda, mis võimaldavad

teha seda, mida parasjagu teha tahetakse – õppida, töötada, huvialadega tegeleda, inimväärselt ära elada.

Oma ellujäämise õppetunnid olen saanud läbi praktiliste kogemuste ja enamuse väljakutsest olen vastu võtnud. Oluline on suuta selekteerida, milline kogemus tuleks talletada, milline võimalikult kiiresti unustada.

Viimaste aastate jooksul olen osalenud mitmete nägemispuudega inimeste organisatsioonide töös ja arvan teadvat olulisemaid probleeme ja kitsaskohti, aga ka helgemat poolt selles töös. Momendil olen Põhja-Eesti Pimedate Ühingu juhatuse esimehe asetäitja ja Eesti Pimedate Ühingu juhatuse liige.

1997. aastal sattusin täiesti juhuslikult Eesti Pimedate Liidu PHARE LIEN projekti rehabiliteerimissekretäriks, ise sel ajal nägemispuudega inimeste rehabilitatsioonist midagi teadmata. Sain omal nahal tunda, mis tähendab, kui ei ole eelnevat ettevalmistust ja abivahendeid. Selles projektis töötatud pooleteise aasta jooksul sai mulle selgeks, kui oluline on nägemispuudega inimesele rehabilitatsioon ja selle järjepidevus.

1998. aastal asusin tööle Eesti Nägemispuuetega Inimeste Fondi Koolitus- ja Arenduskeskuse juhatajana. Sel perioodil on minu jaoks oluline tähtsus, sest siis sain teada, kui vajalik

abivahend on nõrgalt nägijale arvuti ja kui määratult palju arvuti ja kõneprogrammi olemasolu aitavad erinevates eluvaldkondades toime tulla. Ma ei saa küll öelda, et ma seda abivahendit läbi ja lõhki tunnen, aga oma edasist elu ja töötamist ma ilma arvutita enam ette ei kujutaks. Samuti hakkas tekkima arusaamine, milliseid rehabiliteerimisteenuseid nägemispuudega inimesed vajaksid, millises järjekorras, ja mis mahus teenustest võiks kujuneda rehabiliteerimissüsteem.

1999. aasta veebruaris asutasin koos kahe teise nägemispuudega inimesega Eesti Pime-massööride Ühingu. Sel ajal oli Eestis umbes 10 nägemispuudega massööri. Praeguseks on Ühingul 35 liiget, kellele käesoleval aastal lisandub umbes 10 massööri. Peab tunnistama, et massööri elukutse muutub nägemispuudega inimeste seas järjest populaarsemaks ja ka meie noorusele, edukusele ja rikkusele orienteeritud ühiskond aktsepteerib neid päris kenasti. Igal juhul on ka sügava nägemispuudega inimese tööleidmine sellel alal kõige tõenäolisem. Siinkohal ei tohi aga unustada, et kõigist nägemispuudega inimestest ei saa koolitada massööre ja see ei tohi kindlasti jääda ainsaks nende tööalase eneseteostuse võimaluseks. Tuleb tõsiselt mõelda alternatiivide peale, sest nägemispuudega inimesed on võimelised edukalt töötama ka mitmetel teistel erialadel. Tuleb ainult luua võimalused erinevate elukutsete ja kindlasti ka kõrghariduse omandamiseks. See nõuab küll lisakulutusi, kui perspektiivis annab üsna häid tulemusi.

Eesti Pime-massööride Ühingu loomisega panime meie kolm asutajaliiget mitmete nägemispuudega inimeste jaoks paika viimase lüli rehabiliteerimissüsteemis. Tahan sellega öelda, et nägemise kaotanud inimene võib juhuste positiivse kokkulangemise kaudu leida mitmeid momendil projektitööna toimivaid rehabiliteerimisteenuseid, mis teda jalule ja edasi aitavad, kuid rehabiliteerimissüsteemi kulminatsioonina olema pidav kutseõpe ja töölerakendumine hetkel siiski ei toimi. Eesti Pime-massööride Ühingu tööga seotud on ka minu töökogemuste kõige

keerulisem ja kontrastsem kogemus, mis on saadud Ühingu Koolitus- ja Töökeskuse loomisega.

1998. aastal asusin õppima Tallinna Pedagoogika Ülikooli Avatud Ülikooli. Viimane toimus küll paari inimese tungival soovitusel, sest mina ise kaldusin arvama, et ma õppimisega ülikoolis kindlasti hakkama ei saa.

Aga sellega oli algus tehtud ja 1999. aasta sügisest asusin õppima Tallinna Pedagoogilisse Seminari sotsiaaltööd. Ma ei saa öelda, et mul väga kerge oli. I kursus oli õppematerjali poolest väga mahukas ja tuli otsida vabatahtlikke lugejaid, kes selle helikassettidele loeksid. Samuti oli palju kirjalikke töid ja referaate. Aga proovige refereerida linti loetud materjalide järgi. Olukorra tegi pisut lihtsamaks see, et ma ei olnud sellel kursusel ainuke nägemispuudega inimene ja mitmetes ainetes saime ühiselt õppida.

Pea ütlema, et ületamatuid probleeme mul õppimisel ei olnud ja seda tänu Seminari äärmiselt vastutulelikele õppejõududele. Kirjalikud eksamid tegime individuaalselt ja suuliselt, kuid ärge seda arvake, et suuliselt kergem teha on, pigem vastupidi.

Diplomitööd teemal “Nägemispuudega inimeste rehabiliteerimissüsteemi väljakujunemine Eestis” kirjutada oli ühtviisi kerge ja raske. Kerge selles mõttes, et mul oli ülevaade nägemispuudega inimeste rehabilitatsiooni seisust täiesti olemas, tundsin isiklikult kõiki teenuseid osutavate organisatsioonide esindajaid ja teadsin põhilisi probleeme ning oskasin neid analüüsida. Raske selles mõttes, et kogu töö tuli nõuetekohaselt vormistada ja selles osas pidin kasutama teiste abi.

Rehabiliteerimissüsteem nägemispuudega inimestele või õigemini selle süsteemi puudumine on nägemispuudega inimese toimetuleku seisukohalt väga suur probleem. Eriti valusasti annab süsteemi puudumine tunda hiljuti nägemise kaotanute ja õpi- ning tööeas inimeste puhul, sest nemad vajaksid järjepidevat rehabiliteerimist ja mitmesuguseid erinevaid teenuseid. Momendil on rehabiliteerimissüsteemis puudu esimene lüli ehk

rehabiliteerimisjuhendaja, kes asuks potentsiaalsele rehabiliteeritavale võimalikult kättesaadavas kohas ja suunaks teda edasi rehabilitatsioonile. Samuti on nägemispuudega inimestel vähe võimalusi kutsealaseks rehabilitatsiooniks ja integreerumiseks avatud tööturule. Kõik ülejäänud vajalikud teenused valge kepi kasutamise ja marsruudiõpe, punkt- ja masinakirjaõpe, arvuti ja kõneprogrammide kasutamise õpetus, psühholoogi-teenus jne toimib projektitöö baasil. Kuid rehabiliteerimisorganisatsioonide esindajate kindel seisukoht on see, et rehabiliteerimissüsteemi projektitööna üles ei ehita. Vastupidi, projektitöö on kaootiline ja liiga suur osa energiast läheb projektidele rahastamise otsimisele nii, et mõnigi teenust osutav mitetulundusühing ilmutab väsimuse märke ja teenuste valik kahaneb pidevalt. Nägemispuudega inimeste rehabiliteerimise rahastamine peab olema riiklikult tagatud ja rehabiliteerimissüsteem peaks moodustuma praeguste teenusepakujate baasil. See oleks lühikokkuvõtte minu diplomitööst, mille ma käesoleva aasta veebruarikuus ka ära kaitsesin.

Nüüd, juba diplomeeritud sotsiaaltöötajana pean plaani edasi õppida Tallinna Pedagoogika Ülikooli magistrantuuris sotsiaaltööd. Seda juhul, kui leian võimaluse õppemaksu tasumiseks.

Vaieldud on selle üle, kas puudega inimene peaks omandama sotsiaaltöötaja eriala. Minu arvamus on selline, et kui puudega inimene tunneb kutsumust selle töö vastu, siis kindlasti, sest tema praktiline kogemus annab selleks olulise edumaa õigesti hinnata teiste samas olukorras inimeste vajadusi ja võimalusi. Liicati, et sotsiaaltöö on väga lai valdkond, kuid eelkõige on meil endi organisatsioonides vaja haritud tööjõudu.

Hea meel on nentida, et kõrghariduse omandamine on muutunud nägemispuudega inimeste seas populaarseks ja mitmed on asunud oma haridusteed ülikoolis jätkama.

Omalt poolt toetan praegusi nägemispuudega õppureid sellega, et otsin vabatahtlikke lugejaid, kes neile õppematerjale helikassettidele loevad. Vabatahtlike lugejate töö on näge-

mispuudega inimeste poolt väga hinnatud, sest riiklikul tasandil neile õppematerjale helikassettidel ei valmistata.

Osalesin 8. aprillil EV Haridus- ja teadusministeeriumi korraldatud nõupidamisel, kus ministeeriumi, Eesti Puuetega Inimeste Koja ja Eesti Puuetega Inimeste Fondi 12. märtsil 2003 allkirjastatud koostöölepingu ajal arutati puuetega inimeste kõrghariduse omandamise võimalusi. Nõupidamise positiivse poolena võib välja tuua asjaolu, et lisaks kõrghariduse, ministeeriumi ja rehabiliteerimisteenuseid osutavate organisatsioonide esindajatele olid kaasatud ka puudega õppurid ise. Viimased tutvustasid kohalviibijatele puudega õppurite tugiteenuste, kohandatud õppematerjalide ja spetsiifiliste õppevahendite vajadusi ning tegid mitmeid ettepanekuid õppiva puudega inimese toimetuleku paremaks tagamiseks. Tõstatus Pensioniametite poolt makstava õppetootuse taotlemise probleem – miks nii vähesed puudega õppurid seda toetust kasutanud on.

Tegelikkuses on õppetootuse taotlemine mitmeti raskendatud ja nõupidajate seisukoht oli, et toetuse saamine peab muutuma paindlikumaks. Ministeeriumi esindajad andsid lubaduse sellega lähemal ajal tegelema hakata. Samuti ootab ministeerium õppuritele tugiteenuste pakkumisi, et tuleval õppeaastal pisutki olukorda parandada. Selgusetuks jäi mitmete potentsiaalsete üliõpilaste poolt tõstatatud õppemaksu küsimus, mis peale abivahendite, ligipääsetavuse ja tugiteenuste puudumise järel on üheks suuremaks takistuseks õppima asumisel. Küsimusi jäi õhku vastuseid ootama, kuid igal juhul võib pidada sellist nõupidamist oluliseks sammuks edasi, sest omandatud kõrgharidus annab puudega inimesele oluliselt rohkem võimalusi kasvõi puuetega inimesi puudutavates küsimustes kaasarääkimisel.

Lõpetuseks soovitan kõigil kõhklejatel üritada oma haridusteed jätkata, sest haritud puudega inimesel on rohkem võimalusi oma elu korraldada ja teisigi toetada.

Janne Jerva

ülesandeid. Hiljem võttis kohviku juhtimise enese õlule Ülo Meigo (kes ühtlasi täidab varustusosalaseid kohuseid), tema abiliseks jooksvais küsimustes on Villu Urban, lisaks on kohvikul raamatupidaja ja müüjad, kes päeviti vahelduvad. See on kohviku juhile ja tema abilistele suurepärane kogemus firma töökorraldamise näol ja teadmiste praktikas kasutamine raamatupidajale. Kohviku töösse on hõlmatud erivajadustega õpilasi mitmetelt erialadelt. Kui juhi, juhiabi ja raamatupidaja osas võime kõnelda infotehnoloogia õppesuunal õppijast, siis müüjatena saavad kogemusi lisaks IT erialal õppijaile ka õmblemise eriala ja ettevalmistusrühma õpilased. Kutseõpperühmades õppijail on see tihti esimeseks kogemuseks reaalsel töökohal. Neile on see võimalus omandada praktiline tööharjumus, olles ühtlasi sotsiaalse käitumise- ja elukool.

See kogemus on vajalik hilisemas elus tööturule jõudnuna, tegemaks end arusaadavaks ja tööandjale käitumuslikult vastuvõetavaks. Ühelt poolt on kohvik söögikoht ja mõnele meie seast ka töökoht, aga teisalt on see koht, kus huvitaval moel seltsielu edendatakse. Nimelt korraldatakse kohviku ruumes diskosid ja tantsuõhtuid, lisaks on toimunud kontserte ja mälumänge. Seega on see paik ka üksteisega lävimise ja kohtumise tarbeks. Kuna kohvik oma tegutsemise aja jooksul on end igati õigustanud, siis on Keskusel lootus, et kohvik jääb pikemaks ajaks püsima ja arenema.

Egon Valdaru

Keskuse õpilane ja kohvikukülastaja

Veel üks võimalus hariduse ja
tööoskuste omandamiseks

THINK Baltic Extension eksperiment e-õppe toel

SJRUGASJRUGASJRUGASJRUGASJRUGASJRUGASJR

THINK Baltic Extension on Euroopa Komisjoni poolt finantseeritav projekt, mida viib Eestis läbi Tallinna Tehnikaülikooli Rehabilitatsioonitehnoloogiade Keskus. THINK – *Towards Handicap Integration Negotiating Knowledge* tähendab lahtimõtestatult puuetega inimeste integreerimist töajuturule ja neile sellisuunalise eelkoolituse võimaldamist.

Käesolevaks hetkeks on programmiga liitumiseks esitanud taotlusi ca 150 inimest, kellest ca 90 osalevad selles aktiivselt.

Projekti eesmärk

Projekti arvuliseks eesmärgiks on 20-le puudega inimesele töökoha organiseerimine. Projekti eelarves on selleks ette nähtud 66 000 eurot, ehk siis keskel läbi 3 300 eurot (u 51 600 EEK) iga töötava puudega inimese ettevalmistuse jaoks.

THINK põhiülesanne ja selle realiseerimise viisid tähendavad Eesti kontekstis ühtlasi ka uut kontseptsiooni. Seetõttu on eesmärgi tegelikku realiseerumist väga raske hinnata. Eesti-siseseks peamiseks ülesandeks on olnud

suurema hulga puuetega inimeste kaasamine õppeprotsessi.

E-õppel on kanda oluline roll selle eesmärgi täitumiseks, kätkedes endas järgmisi eeliseid:

1. **Hind** – tänu vabavara kasutamisele on võimalik kursuste hinda madalal hoida;
2. **Asukoht** – puudega inimese elukoha ainus kriteerium on, et tema elukohas või selle läheduses oleks regulaarse arvutikasutamise võimalus;
3. **Jälgimine** – õppijate kohta on olemas operatiivne ülevaade tema õppetegevusest suhtluskanalite, testitulemuste ja e-kursuste tarbimise info abil;
4. **Individaalsus** – õppijate erinev teadmiste tase võimaldab neile erinevalt läheneda, koostada erineva kiirusega õppetsükleid, suurendada või vähendada ainetöö mahtu, suurendada või vähendada õppija osalust erinevate gruppide töödes;
5. **Regulaarsus** – kuigi programm on vabatahtlik, pole õppijate väljalangevus kuigi suur. See on saavutatud üsna range õppeprotsessi abil, kus iga kuu läbitakse kaks e-kursust, mille lõpetavad testimised. Pidev enesetõestamine vähendab loobumise soovi.

Protsessi miinustena võib märkida silmside puudumist, kulutusi infotehnoloogiale ja internetiühendusele. Aga samuti puudub inimesel võimalus saada operatiivselt iga-külgset infot enda tegevuse tulemuste kohta (IT ei jõua kõikjale!), ning ka edastatud küsimustele ei pruugi vastus olla kõige adekvaatsem.

Üldistatuna võib e-õppe põhiliseks miinuseks pidada elektroonilise kommunikatsiooni kvaliteeti.

Puudega inimese õpijärgne töö

THINK projekti iseloomustab hea läbimõeldus ja põhjalikult ettevalmistatud dokumentatsioon. Sisuliselt on tegemist äriplaanidega, milles esitatakse tulevased tööfunktsioonid ja finantskalkulatsioonid,

mis kaasnevad puudega inimese tööle võtmisega.

Äriplaanis on ette nähtud puudega inimese kodus töötamine kaheksas valdkonnas:

1. **teleturundus** – otsepostitused, telefoni-müük ja müük interneti vahendusel;
2. **tõlkimine** – mitmesugused tõlketeenused;
3. **disain** – graafiline disain, elektroonilise meedia illustreerimine;
4. **programmeerimine** – andmebaaside kavandamine, eri keeltes programmeerimine;
5. **veebilehtede koostamine** – interneti kodulehekülgede loomine ja haldamine;
6. **kodulehekülgede majutus** – FIE-na serverimajutuse korraldamine;
7. **tekstitöötlus** – andmete sisestamine, tekstide korrigeerimine ja redigeerimine;
8. **märkmed ja ülestähendused** – andmete kogumine ja üles märkimine.

Eesti olustikku arvestades on siinne THINK-meeskond pidanud vajalikuks täiendada nimetatud valdkondade loetelu veel kahega:

- **e-koolituse tuutorlus** – e-kursuste ettevalmistajad, e-õppe programmide teenindamine;
- **projektide kirjutamine** – mitmesuguste rahastamistaotluste koostamine.

Kõikide nende valdkondade realiseerimiseks on THINK-õppekeskkonnas loodud grupid, mille siseselt teoreetilisi ja praktilisi oskusi realiseeritakse eriprogrammide alusel. Eri-programmid sisaldavad teemakohaste e-kursuste koostamist, spetsiifiliste praktiliste ülesannete andmist ja ettevõtlusest (tööandjate poole pealt) konsultantide kaasamist õppetegevusse. Viimatinimetatud konsultantide kaasamine annab võimaluse tihendada sidemeid ettevõtluses eesmärgiga suurendada puuetega inimeste võimalusi tööd leida.

THINK projektijärgse tööhõive suurendamise üks olulisi ideid on samuti virtuaalkontori idee propageerimine ja selle eeliste välja toomine. Meie õnneks on see teema

leidnud aktiivset kajastamist Eesti ärimedias. Virtuaalkontori eeliste ja puuduste loetelu võib enam-vähem võrrelda e-õppe omadega. Rõhutada tuleb siiski e-õppe põhipuudust – elektroonilise kommunikatsiooni kvaliteet, mis kehtib ka virtuaalse kontoritöö korral. Selle puuduse kõrvaldamiseks oleme suundanud kommunikatsioonivahendite kasutamise osa õppeprotsessis, grupitööde realiseerumist. Viimane on algfaasis andnud üsna häid tulemusi.

Projekti raames on käesolevaks hetkeks üks inimene juba leidnud töökoha ja 5 töökoha komplekteerimine on läbirääkimiste faasis.

Projekti läbiviimine – kavandatud plaan

Selleks, et täita kavandatud summade eest maksimaalse tulemi saamine, tuli leida sobivad võimalused ja vahendid:

1. THINK-meeskonna komplekteerimine;
2. Õppetöö läbiviimise koht;
3. Kursuste koostamine;
4. Puudega inimese profiili arvestava õppetöö tagamine.

Võrreldes koolitusturul valitsevaid tingimusi ja projektis kasutada olevaid rahalisi võimalusi, selgub tõsiasi, et tavapärasel ärilistel tingimustel pole projekt realiseeritav.

Samuti tekib probleeme Tallinna Tehnikaülikooli auditoorse õppe võimaluste kasutamine, kuna need on suunatud kindla õppekava alusel õppivatele tudengitele. Lisaks sellele tuleb arvestada tekkivate psühholoogiliste probleemidega ning ka sellega, et õpe TTÜ-s pole kätte saadav inimestele väljaspool Tallinat.

Lähteülesande spetsiifikat arvestades on e-õppele orienteeritus ainuõige valik. Ja enamgi veel – kuna auditoorse õppe aja ja hinna suhe on kõrge, siis on e-õppe vormi osatähtsus viidud ligi 99%-liseks.

Lisaks eespool nimetatud eelistele on e-õppe osas toetavaks teguriks vajaliku infrastruk-

tuuri olemasolu Eestis. Interneti kasutusoskuse järjekindla suurendamisega tegeleb sihtasutus Vaata Maaailma, avalike internetipunktide võrguga on kaetud kogu Eesti, internetiühenduse ja arvutitehnika hind ning kättesaadavus on need asjad toonud paljudesse kodudesse. Samuti võib Eesti oludes positiivsena ära märkida nii e-õppele spetsialiseerunud teenuste teket, kui ka puuetega inimeste võrdlemisi head ühiskondlikku organiseeritust.

Riigipoolne tugi puuetega inimeste töөлövõtmiseks on olemas. Suuremal määral võiks oodata riigi toetust e-õppe vormi osas.

Õppeprotsess ise on kavandatud võrdlemisi tihedana – igas kuus läbivad õppijad 2 e-kursust, mis lõpevad kaheastmelise testimisega (põhitest ja järeltest). E-kursuste võrreldav ajaline ainemaht on ligikaudu 20-60 akadeemilist tundi.

Õppeperiood on jaotatud kolme faasi:

1. **Stardifaas** – teoreetiline väljaõpe baasainetes (arvutiõpe, inglise keel, raamatupidamine);
2. **Grupitööfaas** – teoreetilise õppe kõrval koostatakse praktiline töö vastavalt grupi eesmärgile;
3. **Rakendusfaas** – koostöös ettevõtetega simuleeritakse reaalsete tööülesannete täitmist.

Praeguseks on läbitud stardifaas ja grupitöö esimene kolmandik.

Õppeprogrammi käigus koguvad õppijad punkte läbitud testide, koostatud grupitööde ja suhtluskeskkondades osalemise tulemuslikkuse eest.

Lisaks e-õppele viiakse läbi 1-päevalisi seminare, mis toimuvad sagedusega 1 kord kahe kuu jooksul. Seminari toimumiskohtadeks on seni kavandatud Tallinn, Tartu ja Rakvere. Lektoriteks on TTÜ, TÜ õppejõud ja seniste e-kursuste koostajad. Samuti on kutsutud loenguid pidama ettevõtete esindajaid.

Õppetöö läbiviimise vahendid

Üle 50% ulatuses e-õppe vormis programmi läbiviimiseks on vaja mitmesuguseid info-tehnoloogilisi vahendeid:

1. **E-õppe keskkonda ja erinevaid programme** selle loomiseks;
2. **Server** – nimetatud tarkvarade installeerimiseks;
3. **IT teadmistega personal** – nimetatud tarkvarade kasutamiseks ja administreerimiseks.

Nende võimaluste realiseerimine võib olla väga kulukas, ulatudes kuni 1 mln EEK-ni aastas. THINK-meeskond on leidnud võimaluse kasutada eespool nimetatud vahendeid ca 15 000 krooni eest kuus. Sellise võimaluse on andnud partnerlussuhete kasutamine ja tarkvaralistest lahendustest vabavarade eelistamine ning THINK-meeskonda IT-spetsialistide kaasamine.

E-kursuste tootmine

THINK projekti raames on õppijad läbinud 9 e-kursust. Nende kursuste ettevalmistamisel on saadud praktilised kogemused e-kursuste tootmistsükli kujundamiseks:

1. Sissejuhatav infovahetus, kooskõlastused;
2. Materjalide komplekteerimine;
3. Komplekteeritud materjalide analüüs;
4. e-kursuse koostamine;
5. e-kursuse viimistlemine;
6. e-kursuse avamine;
7. Tootmistsükli tagasiside hankimine ja selle töötlemine.

Senine praktika näitab, et e-kursuse valmimiseks kulub laitmatu koostöö korral 1,5 kuud ja tavalises korras 2-2,5 kuud. Kõige enam ajakulu nõudev osa tootmisfaasis on materjalide komplekteerimine ja e-kursuse koostaja poolt osutatud näpunäidete järgi lisamaterjali otsimine.

E-kursuse koostamine eeldab teatavat distsiplinaarsust, kuna kirjalikus materjalis esi-

tatud väited on hõlpsasti järelkontrollitavad. THINK praktikas on välja kujunenud seisukoht, et e-kursuse materjalide autor saab olla oma valdkonda hästi tundev isik, kellel on kalduvus teadmisi süstemaatiliselt dokumenteerida.

THINK õppeprogrammi stardifaasi jooksul on koostatud THINK projekti tarvis 9 kursust (Arvuti algõpe, Tekstitöötlus I ja II, Tabelarvutus, Tööõigus, Inglise keel I ja II ja Linux) ja 2 kursust (Karjäärikoolitus ja Raamatupidamine) on hangitud partnerite juurest.

Kõik kursused on eesti keeles. Inglisekeelsete kursuste koostamist (või juba koostatute kasutamist) takistab õppijate ebaühtlane keeleline tase.

Põhilised järeldused

Virtuaalse kodutöö jaoks on koolitavale kui tulevasele töötajale e-õppel ühtlasi “kasvatav” roll. Kogudes hoolega punkte e-õppe protsessis (milles arvestatakse töökultuuri mõjutavaid momente), saavutatakse valmisolek iseisivaks kodutööks.

E-õppes on võimalik läbi viia nii teoreetilist kui ka praktilist väljaõpet. Viimast aga juhul, kui õpitav valdkond on “virtuaalse” iseloomuga.

THINK õppetegevuse käigus on teadmisi omandanud ca 90 õppijat. Iga kuu läbitakse 2 kursust. THINK programmi igakuine eelarve on ca 30 000 krooni, ehk 333 krooni õppija kohta. Auditorse õppe korral on majanduslikus mõttes alternatiiviks 1-päevaline arvutikursus või 2-nädalane keelekursus.

Toodud argumendid näitavad, et **e-õpe on odav ja perspektiivikas õppimisviis.**

Kalle Kask,

THINK Baltic Extension Eesti koordinaator

seetõttu on päris raske sundida end tegema hea tulemuse saavutamiseks vajalikku hulka harjutusi.

Hoopis hõlpsam kõike taastumiseks olulist teha, kui on silmnähtav, käega katsutav konkreetne tulemus.

Sel eesmärgil kasutatakse maailmas juba väga ammustest aegadest paljude haiguste ravis ning toimetulekuvõime taastamises loovteraapiat.

Loovteraapia on tegevusteraapia osa, mille all mõistetakse loova tegevuse sihipärasest kasutamist inimese arengu, suhtlemise ja töövõime taastamise ja arendamise eesmärgil, nii et inimene tuleks võimalikult hästi toime oma igapäevaelu toimingutega. Loominguline protsess aitab leevendada emotsionaalset pinget, arendada eneseväljendusoskust ja isiksuse tugevnemist. Loovtegevus on efektiivne just seetõttu, et õpitakse tegevuse kaudu. Tekib võimalus väljendada end mitteverbaalselt või siis ka verbaalselt, vähenevad pinged ja murelikkus, suureneb eneseusk, areneb eneseväljendusoskus ja

intuitsioon, kogunevad teadmised. Inimene leiab elust taas naudingut. Tekib võimalus uuesti tööd leida, väheneb haiguse või puude psühholoogiline mõju. Olulisim eesmärk on kasutada loovteraapia vahendeid parandamiseks tervist ning heaolu, seega tõsta elukvaliteeti.

Loovteraapiat võib kasutada iga haiguse või tervenemise etapil. Teraapia suund ning konkreetsed tegevused sõltuvad inimesest ning puude iseärasustest.

2002. aastal avati Tallinnas Eesti Afaasialiidu taastuskodu “Pesarimaja” (nii nimetatakse taastusasutust maja annetaja hr. Evald Pesari auks), kus käivitati möödunud sügisest ka laialdane loovteraapia programm. Pesarimajas käivad need ajuinsuldi või ajutrauma läbi teinud inimesed, kellel paljude teiste funktsioonihäirete kõrval on kahjustunud kõnevõime – neil on kas afaasia või düsartria. Sellises olukorras tuntakse eriliselt puudust suhtlemisest ja sotsiaalsest aktiivsusest üldse.

Keraamikatund

Loovteraapia pakub inimestele võimalust Pesarimajas tegeleda juhendaja käe all aiatöö ja kokandusega, muusika ja maalimisega, meisterdamise ja kompositsioonide tegemisega ja veel paljude teiste erinevate käsitöödega.

Erilise populaarsuse saavutas aga möödunud sügisest käivitunud **keraamika töötuba**. Särava ja entusiastliku juhendaja Rita Randmaa käe all õppis esimene grupp huvilisi keraamikakunsti saladusi nii teoorias kui praktikas. Põnevusega oodati jõulu eel esimese ahjutäie taise põletusest väljavõtmist. Rita loodud “Savihümni” saatel toimus esimene teejoomine omatehtud teenõudest. Sel aastal olid meil jõulukiingitusteks kõige kallimatele sõpradele-pere liikmetele omatehtud keraamilised kunstiteosed. Laual põlesid küünlad vastvalminud keraamilistes küünlajalgades.

Praeguseks on esimene grupp vastseid “keraamikuid” juba lõpetanud ja nad aitavad

järgmistel huvilistel töövõtteid omandada. Suur väärtus on selles, et halvatud inimene usaldab teise halvatud inimese nõuandeid märksa rohkem kui terve inimese teoreetilisi õpetusi. Selgub, et ka ainult vasaku käega saab teha fantastiliselt kauneid asju. Tegelikult oli nii, et õppeprogrammis ei jäänud halvatuse tõttu tegemata ükski asi, isegi potikedraga oli võimalik ühe käega pott valmis treida. Sellega tuli toime Tiiu ja hiljem Tiiu juhendamisel ka Kalju.

Praegu valmistuvad keraamikahuvilised kevadnäituseks. Töötatakse nii pingeliselt, et vähemalt kord nädalas on vaja ahi tööle panna. Valmivad tassid, kausid, karbid, kujud, vaasid ja vaagnad voolitult, kedratult, rullitult, valatult jne. Võimalusi on niisama palju kui fantaasiat jätkub.

Huviliste grupp ootab kannatamatusega kevadet, sest siis saab töövälja laiendada aeda. Seal mahub rohkem inimesi korraga tööle ja on lõbusam!

Sport on ambitsioonikas ala,
mis rahuldab inimese ürgomaseid kirgi -
olla parim ja võita!

